

Gjøvik, 6. januar 2017

Forsvarsdepartementet

Vår ref.: 2017-02/BM

Deres ref.: 2016/2699-1/FD II
5/SIH

Oversendelse av hørings svar for rapport utgitt av Lysne-II utvalget om digitalt grenseforvar

Innledning

Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) viser til høringsbrev med en rapport avgitt av Lysne II-utvalget 26. august 2016 om digitalt grenseforvar (DGF).

Vi berømmer utvalget for et grundig arbeid og mener at rapporten er et svært godt bidrag til debatten om hvordan Norge skal øke sin digitale beskyttelse i stadig mer krevende trussel- og sårbarhetssituasjon.

Drøfting

NorSIS deler utvalgets beskrivelse av sikkerhetsutfordringene. Samfunnets digitalisering skaper avhengighet og et mer sårbart samfunn. Som en følge av dette øker cybertrusslene mot norske interesser. Fremmedstatlig spionasje og sabotasje mot norsk beredskap kan fremtvinge en ufordelaktig sikkerhetspolitisk situasjon for Norge. I ytterste konsekvens kan selve statssikkerheten være truet. Samtidig er trusselen ikke avgrenset til Forsvar, Politi og nasjonal kritisk beredskap og infrastruktur. Norske interesser forøvrig, herunder norsk økonomi, er også en uatskillelig del av dette bildet. Den samme trusselen som kan ramme norske myndigheter, vil også ramme norsk næringsliv.

Digitaliseringen i samfunnet har skapt lange og komplekse digitale verdikjeder. Digital spionasje eller sabotasje mot et norsk teknologiselskap, kan vise seg å være den mest effektive måten å forhindre at norske myndigheter kan opprettholde god situasjonsoversikt i en krisesituasjon. Dette gir føringer for hvordan et DGF bør implementeres og hvordan en skal hente ut samfunnsmessige gevinster.

NorSIS tar til etterretning at utvalget konkluderer med at et DGF kan utformes slik at det både kan tjene sitt formål, og samtidig ta tilstrekkelig hensyn til menneskerettigheter og personvern. NorSIS mener imidlertid at utvalget ikke har belyst alle samfunnsmessige konsekvenser i nødvendig grad.

Rapporten er lite nytenkende når det gjelder hvordan informasjonen fra et DGF skal anvendes for å gi en helhetlig beskyttelse av det norske samfunnet. Det er ikke formålstjenlig at myndighetene sitter på informasjon om digitale trusler, som næringslivet og den enkelte er satt til å beskytte seg imot. Informasjon fra et DGF må derfor anvendes på en slik måte at næringslivet og den enkelte bedre settes i stand til å beskytte seg selv.

Utfordringen er at debatten om et DGF så langt primært dreier seg om personvern. I realiteten er det flere ting som står på spill. Etter at rapporten ble publisert ble det raskt klart at det er politisk uenighet om de potensielt inngripende metodene er akseptable i forhold til personvern- og menneskerettshensyn. Det vises også til at overvåking kan føre til en nedkjølingseffekt i samfunnet, altså en begrensning på demokratiske prosesser.

NorSIS gjennomførte i 2016 en omfattende studie av den norske informasjonssikkerhetskulturen. Studien omfatter blant annet hvordan innbyggerne i Norge forholder seg til digital risiko, og hva de forventer av norske myndigheter når det gjelder å ta ansvar for vår felles trygghet på nett. Over 70% av befolkningen mener at de utsetter seg for risiko når de bruker internett, og hele 44% har avstått fra å bruke digitale tjenester som en følge av digitale trusler. Dette leder til en annen type nedkjølingseffekt; en direkte motkraft til digitaliseringsarbeidet som pågår i privat og offentlig sektor.

Den nasjonale digitale omstillingen gir grunn til å evaluere tidligere standpunkter om overvåking på ny. Det overordnede målet for våre myndigheter må være å sørge for et trygt digitalt samfunn, nå og i fremtiden. Hva den enkelte mener om risiko, overvåking og trygghet i sine digitale liv er derfor av høyeste betydning. NorSIS frykter at trusselen fortsetter å øke mens myndighetene ikke klarer å henge med i utviklingen. Resultatet kan bli katastrofalt: Digitaliseringsgevinstene uteblir og befolkningen utvikler en enda større frykt og motvilje til den digitale utviklingen.

Dette betyr imidlertid ikke at myndighetene fritt bør innføre masseovervåking uten at alle sider ved overvåkingens formål er belyst, også de positive. Erfaringene fra prosessen rundt datalagringsdirektivet viste at befolkningens negative holdning til masseovervåkingen var sterk. Vår studie viser at 59% av befolkningen er positiv til at deres aktivitet på internett kan overvåkes, dersom det fører til at de er tryggere på nett. 38% er negativ til slik overvåking. Det er også et flertall som har tillit til at myndighetene kan sikre informasjonen som de har registrert om den enkelte. 65% har tillit til myndighetene, mens 28% ikke har tillit til dem.

Tillit er blant de norske kjerneverdiene. Tillit fører til deling, samarbeid, handel, vekst¹ og velferd. Men; et tillitsforhold kan være skjørt, og det skal lite til før tilliten uteblir. Samfunnsforskerne Gert Tinggaard Svendsen og Gunnar Lind Haase Svendsen² ved universitetet i Aarhus mener at den høye graden av tillit vi har til hverandre i Norden

---

¹ <https://ourworldindata.org/trust#trust-and-economic-outcomes>

kan bidra til å forklare regionens høye levestandard. Vekst-studier viser at en generell tillitsøkning på 10 prosent poeng gir 0,5 prosent poeng økt vekst i BNP³. I en undersøkelse gjort av det generelle tillitsnivået i 86 land, basert på data fra World Values Surveys⁴ og SoCap-prosjektet⁵, kommer Norge blant de fire øverste nasjonene.

I arbeidet utført av Martin Paldam og Gert Tinggaard Svendsen⁶ ser man også på kontrollmekanismene som ble innført av det offentlige i Øst-Europa og hvilken effekt dette hadde på den økonomiske veksten. I arbeidet hevdes det at kontrollmekanismene førte til lavere tillit til det offentlige og var en avgjørende faktor for den lave økonomiske veksten i disse landene. Arbeidet viser også hvor skjør denne tilliten kan være. *"Mistillit og kontroll skaper byråkrati og koster mye. Et velfungerende samfunn derimot, der alle føler seg ansvarlige for samfunnet og sine medmennesker, og samhandlingen mellom mennesker og mellom mennesker og staten er preget av tillit, gjør samfunnet bedre, smidigere og mer effektivt."*

Disse funnene sammenfaller også med konklusjonene i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråds 2005 årbok *"Norden som global vinnerregion"*. Rapporten identifiserer åtte felles nordiske verdier der tillit er en av dem.

NorSIS mener at tillit mellom myndighetene, næringslivet og befolkningen kun kan beholdes dersom det er en bred oppfatning om at et DGF er til nytte for alle.

Konklusjon

Både næringslivet og den enkelte står ovenfor et økende digitalt trusselbilde og det er nødvendig, mer enn noen gang, at samfunnet finner effektive sikringstiltak. Hvorvidt den foreslåtte masseovervåkingen får aksept og anses som nødvendig, vil være avhengig av samfunnsnyttene. Informasjon fra et DGF må derfor forutsettes brukt til å utvikle hensiktsmessige beskyttelsesmetoder for hele samfunnet.

NorSIS mener at rapporten ikke drøfter de samfunnsmessige konsekvensene i tilstrekkelig grad. Vi etterlyser i særdeleshet en grundigere vurdering av konsekvensene for samfunnet, både ved å innføre et DGF og ved å ikke innføre det.

NorSIS mener at informasjon fra et DGF må brukes til å understøtte det nasjonale digitaliseringsarbeidet og gjøre hele samfunnet bedre i stand til å møte en økt digital

---

² Svendsen, Gert Tinggaard, and Gunnar Lind Haase Svendsen. Social kapital. Hans Reitzel, 2006.

³ Marc Sangnier, Does trust favor macroeconomic stability, OECD, 2010

⁴ Ken Newton, Predicting Cross –National Levels of Social trust: Global patterns og Nordic Exceptionalism

⁵ Svendsen, Svendsen The puzzle of the scandinavian welfare State and social Trust

⁶ Paldam, Martin, and Gert Tinggaard Svendsen. Missing social capital and the transition in Eastern Europe. Department of Economics, Faculty of Business Administration, Aarhus School of Business, 2000.

trussel. Dette innebærer at informasjon som fremkommer med bakgrunn i et DGF må kunne deles med de som har behov for den. Dersom dette ikke tas inn som et av overvåkingens formål, bør myndighetene ikke innføre et digitalt grenseforsvar før konsekvensene for samfunnet er ytterligere drøftet.

Peggy Sandbekken Heie
Administrerende direktør
Norsk senter for informasjonssikring